

הסוגיא העשרים חלק ג – גודשין (נו ע"א-נו ע"ב)

תנו רבנן:

- [א] ששה דברים עשו אנשי יריחו – שלשה כרצון חכמים ושלשה שלא כרצון חכמים. ואלו שברצון חכמים: מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין לפני העמר. ואלו שלא כרצון חכמים: גודשין לפני העמר ופורצין פרצות בגנותיהן ובפרדסותיהן להאכיל נשר לעניים בשני בצרות, בשבתות ובימים טובים, ומתירין גמזיות של הקדש, של חרוב ושל שקמה, דברי ר' מאיר.
- [ב] אמר לו ר' יהודה: אם כרצון חכמים הן עושין, יהיו כל אדם עושין כן! אלא אלו ואלו שלא כרצון חכמים; על שלשה מיחו בידם ועל שלשה לא מיחו בידן. ואלו שלא מיחו בידם: מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין וגודשין לפני העומר. ואלו מיחו בידם: מתירין גמזיות של הקדש, של חרוב ושל שקמה, ופורצין פרצות בגנותיהן ובפרדסותיהן להאכיל נשר לעניים בשני בצרות, בשבתות וימים טובים, ונותנין פאה לירק, ומיחו בידן חכמים.
- וסבר ר' יהודה: קצירה, שלא כרצון חכמים היא? והא תנן: אנשי יריחו קוצרין כרצון חכמים וגודשין לפני העומר שלא כרצון חכמים ולא מיחו בידן חכמים! מאן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו? ר' יהודה, וקתני: קוצרין כרצון חכמים! ולטעמיך – הני שלשה, ארבעה הוו! אלא סמי מכאן קצירה.

מסורת התלמוד

[א] ששה דברים עשו אנשי יריחו וכו' תוספתא פסחים ג יט (מהד' ליברמן, עמ' 156-157), וראו משנתנו.
 [ב] והא תנן אנשי יריחו קוצרין וכו' משנה מנחות י ח. מאן שמעת ליה דאמ' מיחו ולא מיחו וכו' מנחות
 עא ע"א.

רש"י

נשר פירות הנושרין. הכי גרסינן: מתירין גמויות של הקדש של חרוב ושל שקמה – כשהוקדשו הסדנין תחילה, וניתוספו הגידולין. קוצרין לפני העומר ברצון חכמים כלומר: לא הקפידו חכמים, דאיסורא דאורייתא ליכא, דמקום שאי אתה מביא הוא, ואיסורא דרבנן נמי ליתא, דילמא אתי למיכל מיניה לא גזרו, דהא חדש מיבדל בדילי מיניה כולי שתא, שאינו נוהג אותו כל השנה. וגודשין שלא ברצון חכמים כיון דלאו פסידא הוא גזרו רבנן שימתינו, משום שמתוך שהוא מתעסק בו אתי למיכל מיניה. מאן שמעת ליה דנקט לישנא דמיחו ולא מיחו, ר' יהודה היא, דשמעת ליה לעיל. וליטעמויך דסבירא לך הא דלעיל דקתני אלו ואלו שלא ברצון חכמים כו' מתרצתא היא, דקא רמית אחריתי עליה, ליפרכיה מינה ובה, דקתני על שלשה לא מיחו, וקא השיב ארבעה: מרכיבין וכורכין וקוצרין וגודשין.

פירוש

חלק קצר זה של הסוגיא דן ביחס שבין דברי ר' יהודה בברייתא¹ לבין משנה מנחות (י ח):
 קוצרין בבית השלחים שבעמקים אבל לא גודשין.
 אנשי יריחו קוצרין כרצון חכמי' וגודשין שלא כרצון חכמי', ולא מחו בידן חכמי'.²

בספרו תוספתא עתיקתא דן מורי ש"י פרידמן בהרחבה בהתהוות מקורות תנאיים אלו ובסוגיות הדנות בהם בשני התלמודים.³ לדעתו, מקור המושג 'גודשין' הוא במשנת מנחות, שם נוסף על ידי עורך המשנה, רבי יהודה הנשיא.⁴ לעומת זאת, הברייתא המקורית בפסחים נוסחה כך:

ששה דברים עשו אנשי יריחו – שלשה כרצון חכמים ושלשה שלא כרצון חכמים.
 אילו כרצון חכמים: מרכיבים דקלים בערבי פסחים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין לפני העומר.

ואילו שלא כרצון חכמים: מתירין גזיות של הקדש ואוכלין נשרים בשבת ונותנין פיאה לירק.
 אמ' ר' יהודה: אם כרצון חכמים הן עושין, יהו כל אדם עושין כן! אלא שלשה מיחו בידן
 ושלשה לא מיחו בידן.

אילו שלא מיחו בידן: מרכיבים דקלים בערבי פסחים וכורכין את שמע וקוצרין לפני העומר,
 ולא מיחו בידן.

אילו שמיחו בידן: מתירין גזויות של הקדש ואוכלין נשרים בשבת ונותנין פיאה לירק.

גירסת הברייתא בתוספתא כ"י וינה דומה כמעט מילה במילה להצעה זו, למעט המילה 'גודשין'.
 התוספתא גורסת בדברי ר' יהודה: "וגודשין וקוצרין לפני העומר, ולא מיחו בידן". לדעת מורי,
 המילה 'גודשין' ניתוספה מאוחר יותר לברייתא שבתוספתא בעקבות משנת מנחות.⁵

1 לפי רוב הגירסאות ר' יהודה אומר: "ואלו שלא מיחו בידם: מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין וגודשין לפני העומר". זאת בניגוד לדעת ר' מאיר כפי שהיא מובאת בברייתא בבבלי ושלפיה ישנו חילוק בין קצירה לגדישה: אנשי יריחו היו "קוצרין לפני העומר" כרצון חכמים אבל "גודשין" שלא כרצון חכמים (ראו גירסת כ"י אוקספורד במהדורה, עמ' 372, ומה שכתב על אודותיה ש"י פרידמן בתוספתא עתיקתא, עמ' 392-393).

2 על פי כ"י קויפמן.

3 סימן יח, עמ' 380-404.

4 ראו דבריו המפורטים, ד"ה ומנין איסור הגדישה, עמ' 387.

5 ראו שם, עמ' 380, הערה 4, והדיון המפורט בעמ' 393-401.